

אמונת חיים

גליון שבועי לתורה וחסידות שע"י מוסדות קראלי בארה"ק

שנה ח' ♦ אבות ד

שב"ק חוקת ♦ ג תמוז ה'תשפ

דברי אלוקים חיים מרוך רבינו הגה"ק זיע"א

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול.

ידועה הקושיה למה נאמר כאן "זאת חוקת התורה" ולא נאמר "זאת חוקה הפרה" וכמו שנאמר אצל קרבן פסח, זאת חוקת הפסח" (שמות יד, מג) כלומר שצריך לדעת למה כינה המצוה הזו של פרה אדומה בשם כללות התורה, ואמר זאת חוקת התורה. וברש"י הק' כתב לתרץ לשון חוקה, דלפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה זאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, לומר שגזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה ע"כ.

והנה בזה תירץ רש"י הלשון של חוקה שכתב כאן התורה אבל לא מתרץ למה כתב חוקת התורה ולא כתב חוקת הפרה, והנה האור החיים הק' כתב לתרץ דהבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים הוא הוא אך ורק באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל, וחז"ל אמרו שרק ישראל מטמאים באוהל ואין אומות העולם מטמאין באוהל זה שאמר זאת חוקת התורה, פירוש שחוקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה תסובב הכל מהתורה, כי ע"י שישראל קיבלו התורה נעשו הם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם וגם במותם שמי שנוגע במת או יאהיל עליו תדבק בהם הטומאה ולא תחפוץ להיפרד אם לא ע"י המצוה האמורה ע"י הפרה האדומה וגם במותם להיותם מלא קדושה ולכן בצאת נפשם חפצים הקליפות וכוחות הטומאה להידבק בקדושה, מה שאין כן האומות שהם משוללים מהקדושה, ולכן רק ישראל מטמאין באוהל ולא עכו"ם ע"כ. כלומר שהכוונה לומר שע"י טומאת האוהל נראה מעלתן של ישראל בגופן ונפשם הם בחייהם והן במותם, ולכן כתב חוקת התורה, לומר שע"י התורה בא זה שנפשם וגופן של ישראל נעשו אחרת מגוף האומות, זה הכל בא מהתורה ולכן כתב זאת חוקת התורה, שרק בדינים האלו ניכר הדבר שזה בא אך ורק ע"י התורה, אבל במצות אחרות לא ניכר כל כך מעלתם של עם ישראל שבא ע"י התורה (כן נראה לפרש דברי קודשו של האוה"ח הק').

ונראה לפרש בעז"ה באופן אחר ומקודם נקדים להביא חקירה אחת המזכר בספה"ק בדבר שיש בה מחשבה ומעשה ואחד מנוגד לחבירו, מה הוא העיקר המעשה או המחשבה, ומוכן שהכי טוב הוא שיהיה המחשבה והמעשה שווה באותו דבר ולא יהיה ניגוד ביניהם, והנה מצינו בחטא הע-ג-ל הידוע, במדרש שכתוב שטען משה רבינו לפני הקב"ה שרק לו ציוה השם אנכי ה' אלוקיך וגו' ולא יהיה לך וכו' וכל עשרת הדיברות בלשון יחד הם נאמרים עליו, ישראל לא אשמים בעשית הע-ג-ל שרק משה בעצמו נצטוו עליו, והשם יתברך קיבל זאת ואמר צדקת וכיפר על חטא הע-ג-ל, ולכאורה נראה לפי זה שעיקר הוא המעשה, שדיבור הקב"ה שהיה בלשון יחיד הוא כמעשה, (וכמ"ש שהכתוב אומר נתתי את הארץ והוא כבר נחשב כמעשה) אף שמחשבה היתה על כלל ישראל ותכלית יציאת מצרים היה על זה לקבל את התורה וכמ"ש בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים וגו' כלומר כל ישראל ולא רק למשה בלבד. המשך בעמ' ב

דברות קודש מרוך רבינו עט"ר שליט"א

ודברתם אל הסלע (כ, ח)

לא היה מים לעדה... וירב העם עם משה... קח את המטה, והקהל את העדה אתה ואהרון אחיך ודברתם אל הסלע אל הסלע לעיניהם... והוצאת להם מים מן הסלע... ויך את הסלע במטהו פעמיים, ויצאו מים רבים". כ: יב-יא תגובת ה' היתה חריפה מאד: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן: "יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם". (כ: יב-יג) נתקשו המפרשים בשאלה: "למה?"; במה חטאו משה ואהרון בהוציאת מים מן הסלע?

פירושים רבים ניתנו לקושי הנ"ל; רש"י פירש: שם "אילו דברתם אל הסלע... הייתי מקודש לעיני העדה, ואומרים: "מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה, מקיים דיבורו של מקום, קל וחומר אנו". הפרשנים הקשו על פירושו של רש"י: מדוע נס הוצאת מים על ידי דיבור גדול יותר מאשר הוצאת מים על ידי הכאה? ועוד: הרי מצאנו בספר "שמות", ט"ו: כה שמשה רבנו מיתק מים מרים על ידי השלכת עץ למים, והקב"ה לא הקפיד עמו?

המהר"ל גבורות ה' פ"ז ע' מד' מבאר, שעוצמתו של נס הוצאת מים מסלע במדבר על ידי כוח הדיבור או כוח ההכאה אומנם שווה, אך נס נמדד גם בהתאמתו לאותה שעה. בסוף שנת הארבעים, ערב הכניסה לארץ, כבר לא התאימה דרך ההכאה אלא דרך הדיבור: "רצה שיקבלו הנמצאים דיבורו, ויהיו נמשכים אחר ה' יתברך, ברצון, רק בדיבור בלבד ובשמחה". הקב"ה כעס על משה ואהרון, שאחזו בדרך ההכאה הישנה, שהתאימה לתחילת המסע במדבר, תנחו את דרך הדיבור המתאימה לבאי הארץ, שיכלה לגרום לקידוש ה' ולהשפעה ארוכת טווח. כך מובא במדרש: ילק"ש: חקת תשס"ג "כשהנער קטן, רבו מכהו ומלמדו, כיוון שהגדיל, בדיבור הוא מייסרו...". ערב הכניסה לארץ היה על משה לאחוז במקל נועם ולא במקל חובלים.

כך ביאר גם "שפת אמת": תרמ"ז "כבר כתבנו במקום אחר, כי לא היה זה עונש, רק הוכחה שאין דור הזה של באי המדבר נמשכים אחר הנהגתו הגבוהה של משה רבנו... "ודיברתם לעיניהם", היינו לפי כוחן של בני ישראל".

ה"נתיבות שלום", (במדבר ע' קכב) גם הוא מבאר שהחטא אינו בעצם ההכאה, אלא הוא מבטא ייאוש וחוסר אימון של משה בעם: "יש לומר, שהמנהיג הוא לפי הדור. הקשר בין המנהיג לקהל הוא כגוף ונשמה, וצריך להיות אמון ביניהם... המנהיג צריך להאמין בכוחם של ישראל, שכל יהודי הוא חלק אלוה-ממעל... וכיון שכך צריך המנהיג להאמין כי בכוחו להשפיע לכלל ישראל... גם במצבים השפלים ביותר עליו להאמין, כי נטועים בהם כוחות עילאיים... מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, חמה היא כינוי למשפיע, ולבנה למקבל... אסור למשפיע לראות פגם במקבל". ההכאה בסלע מסמלת חוסר אימון. לא ניתן להשפיע, לחנך ולהנהיג אם האמון הבסיסי נפגם, לפיכך נאמר "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

אבל טען משה רבינו שהעיקר הוא המעשה והדיבור גם כן נקרא מעשה וכמו שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו" ולכן אזלינן בטרם המחשבה ולכן לא חטאו ישראל בעשיית העגל מכיון שלא נצטוו הם על זה וה' קיבל זאת הטענה של משה רבינו אוהבן של ישראל. והכל טוב ויפה אבל יש בזה חסרון שנמצא שהתורה ניתנה רק למשה רבינו ע"ה, ולא לכלל ישראל, אבל כאן שה' ציוה להביא פרה אדומה שהוא כפרה על חטא העגל-ג נמצא שהיה כן חטא והעיקר הוא המחשבה שה' יתברך רצה במחשבה לתת את התורה לכל ישראל, ואם כן שפיר שכתב כאן זאת חוקת התורה שרק ע"י הפרה האדומה שהוא מכפר על חטא העגל, נודע שהעיקר הוא המחשבה והיה חטא, אבל התורה ניתנה לכל ישראל ולכן אמרה כאן התורה זאת חוקת התורה להביא הבשורה לכל ישראל שלהם ניתנה כל התורה כולה.

אבל לפי זה צריכין להבין איך קיבל ה' את טענת משה רבינו שאמר שהעיקר הוא המעשה (כלומר הדיבור כמעשה) ואם כן למה צריכין פרה אדומה לכפר עליהם, אבל האמת הוא שצריכין שיהיה גם המחשבה וגם המעשה והדיבור שוים, ולכן באה הפרה לכפר על חטא של העגל שהיה לפי המחשבה של הבורא כל העולמים שעל כל ישראל מוטל כל התורה כולה, אף שאמרו בלשון יחיד למשה בלבד, וא"כ עשיית העגל היה חטא.

אבל באמת נחזה אנו בחטא של העגל שעשו הערב רב, אבל ישראל הקדושים שנכשלו אחריהם רק במעשה של העגל אבל לא במחשבה, כי מחשבתם של ישראל לא היה כמחשבתם של הערב רב, שהם היו גם במחשבה וגם במעשה בחטא של עבודה זרה בעשיית העגל משא"כ ישראל חטאו רק במעשה אבל במחשבה הם לא חטאו, כי הם רצו רק מנהיג במקום משה, שחשבו שמהם מת, ולכן לא היו במחשבתם בעשיית העגל לשם עבודה זרה ואם אזלינן בטרם מחשבה אין כאן חטא כי לא היה מחשבה רע, אבל אם הולכים בטרם המעשה היה רע, אבל במתן תורה היה להיפך דלפי המחשבה של הקב"ה כביכול שהיה ליתן התורה לכל ישראל, אם כן יש כאן חטא של עשיית העגל אבל אם אנו הולכין אחרי המעשה דהיינו הדיבור של הקב"ה, אין כאן חטא משום שאמר זאת בלשון יחיד שנראה שהכוונה למשה בלבד ולא לכל ישראל.

ולכן אתי שפיר טענת משה להשם יתברך ואמר אם הולכין אחרי המחשבה שהוא העיקר אם כן אין כאן שום חטא של העגל מכיון שמחשבתם היתה טובה, ואם נלך אחרי המעשה ואז מעשה העגל היה עבירה, אבל אמר משה להשי"ת דאין כאן לפי זה שום מעשה של עבירה מכיון שהם לא נצטוו, ורק למשה נאסר עליו זה שה' אמר לו בלשון יחיד.

והקב"ה קיבל זאת ונמצאים ישראל קדושים שהם פטורים מכל חטא, אבל מ"מ ציוה ה' להביא הפרה אדומה שהוא מכפר על חטא העגל וכמו שכתב רש"י בשם ר"מ הדרשן ולכן זה נתכפר על זה שאם נלך בטרם המעשה של העגל נתכפר המעשה הפרה, ואז אפשר לילך אחרי המחשבה גם כן וגם אין כאן מעשה רע ולכן נקראת התורה של עם ישראל כולה, מכיון שהמחשבה היתה לכל ישראל ודו"ק.

והנה נחזור כעת להבין דברי קודשו של רש"י הנ"ל, לפי שהשטן ואומות העולם מוניין את ישראל, לומר מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, ולפיכך כתב בה חוקה, גזירה הוא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, ויש להבין למה דווקא במצוה הזאת של חוקה, השטן ואומות מוניין את ישראל והלא יש עוד הרבה מצוות שהם בבחינת חוק ולמה רק על זה הם מוניין, וגם מה זה לשון "מוניין" וגם למה רק כאן כתב שחוק גזירה מלפני ואין רשות להרהר אחריה, הלא זה הדבר הוא בכל חוקי התורה.

ונראה לומר בעז"ה הדנה הלשון "מוניין" לא מצינו בדברי חז"ל וכיוצא בו, ובדפוסים הישנים של רש"י היה כתוב "משיבין את ישראל" או "מגנין את ישראל" ולשון "מוניין" מביאין שהוא מלשון אל תונו" דהיינו הונאת דברים, דהיינו שהשטן ואומות העולם, עוברים על איסור הונאת דברים, בזה שמזכירין את החטא של העגל שעשו, ולכן נראה שהכוונה בזה שהם רוצים להזכיר את החטא של העגל שזה קטרוג לישראל וכמו שעשה בלעם הרשע וכמ"ש בפרשת בלק (כד, א) וישת אל המדבר פניו, ופירש רש"י כתרגומו שתרגם, "ושוי לקבל עגלא דעבודו ישראל במדברא אפיהו", שהיא הפירוש שבלעם הסתכל וכיון פניו נגד המדבר ששם עשו ישראל את העגל להזכיר את מעשה העגל ובכך חשב שיוכל לקלל אותם, שזה מה שכתוב

בפרשת כי תשא (לב, לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, וכתב רש"י שהשם יתברך אמר למשה, עתה שמעתי אליך מלכותם יחד אבל תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העוונות ואין פורענות בא על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל, זה שרצה בלעם לקנטר על ישראל שיוכל לקללם, זה כוונה כאן ברש"י שהשם יתברך לא אומר על ישראל שיוכל להם מצערים את ישראל ושואלים אותן מה הוא מצות פרה אדומה ומה טעם יש בה, והם רוצים לקבל את תשובתם של ישראל שזה מכפר על העגל, ולכן יש להם בזה רוח שהם מזכירים בזה את החטא של העגל שעשו ישראל ולכן כתב רש"י שהכתוב כתב "חוקה" שהיא גזירה מלפני כלומר שכל החטא של העגל הוא גזירה מלפני יתברך, וכמו שאמרו חז"ל שלא היו ישראל ראויים לאותו חטא העגל הוא גזירה מלפני יתברך, וכמו שאמרו חז"ל שלא היו ישראל ראויים לאותו חטא אלא הוא בא להורות תשובה לרבים שידעו שאפשר לחזור בתשובה, ולכן זה תשובת השי"ת לומר לעכו"ם ולכן אין שום שייכות מצות הפרה האדומה לחטא העגל, ולכן אין לך רשות להרהר אחריה דהיינו לומר שהפרה הוא בא אחרי החטא של העגל לכפר עליה אלא שזה גזירה מלפני גם המצוה של הפרה ואף אם לא היו חוטאים בעגל היה מן הצורך לזה המצוה שהוא חוקה מאת ה', ולכן אין להם לעכו"ם שום תועלת בזה לידע הטעם של הפרה בכדי לקנטר על ישראל, כי הכל הוא חוקה מאת השם יתברך, ובאמת לא היה חטא כלל בזה לישראל, ולא צריך המצות פרה שיכפר עליהם.

ובדרך רמז יש לפרש מה שכתב רש"י הק' גזירה היא מלפני, ואין לך רשות להרהר אחריה שכתבו הספרים הק' שיש ב' אופנים שהיצר הרע נדמה לאדם להכשילו ח"ו בעבירות אחד הוא הגאווה ואחד הוא הענוה, כלומר שיש גאווה של טומאה ויש גאווה של קדושה וגם יש ענוה של קדושה וענוה של שקר, והוא באופן כזה שאם בר ישראל רצונו לעשות מצוה עושה אותו היצר הרע עניו כהלל ואומר לו האיך אתה רוצה לעשות מצוה לה' יתברך ואתה מלא חטאים ומזכיר לו החטאים שעשה, לכן כל המצות שלך אינם שוים והכל הולך לקליפות והחיצונים, אבל זה מעשה היצר כי אדם יחשוב שה' יתברך הוא רחמן ומוחל וסולח לכל ולכן העיקר להרהר בתשובה על מעשים שעשה, ולקיים מיד המצוות המוטלות עליו, אבל יש עוד יצר הרע שאם גמר בלבו לעשות המצוה להשם יתברך, בא היצר הרע בגאווה של טומאה ואומר לו כמה "צדיק" אתה שעשית כך, וגם בליבו יחשוב שהוא כבר הגדול מכל העולם ויזלזל באחרים.

זה מרומז מה שאומרים בתפילה "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" כלומר השטן של קודם המצוה שהוא הענוה של שקר והשטן שאחרי המצוה שהוא הגאווה של הטומאה, זה מרמז כאן רש"י באומר גזירה הוא מלפני, ואין לך רשות להרהר אחריה, כלומר שאם יבוא היצר לומר קודם המצוה שאין אתה יכול לקיים המצוה בשביל החטאים שיש לך, יאמר לו היהודי הנה הקב"ה גזר עלי לעשות המצוה, להניח תפילין ולעסוק בתורה ולהתפלל לפניו יתברך, זה הוא גזירה בלי שום טעם ואין טענת אונס לומר שאין הוא ראוי לזה, ואם יבוא היצר אחרי המצוה להכניס בו גאווה שעשה המצוה, על זה נאמר שאין לך רשות להרהר אחריה כלומר אחרי המצוה שעשית, שאל ירהר בגאווה של היצר הרע, אלא יחשוב שזה הכל מתנת אלוקים שזיכה אותו שיוכל לעשות המצוה וללמוד תורה ולעסוק בחסד וכו'.

והנה אנו נמצאים כבר בחודש שמצד אחד הוא מרמז על הצרה של חורבן בית המקדש הראשון והשני, וגם היו חורבנות אחרים שמחכרים הם בהקינות של תשעה באב, אבל מצד השני חודש תמוז מרמז על ימי התשובה וכמו שאומרים שתמוז הוא ר"ת ז'מני תשובה מ'משמשים ו'באים ומתקרב השנה החדשה הבעל"ט, ולכן עלינו לקחת את הימים האלו ולהרבות בהם בתורה ובמעשים טובים ויפה שעה אחת מקודם ולא לחכות לזמן האחרון של השנה אלא להיות מן הזריזין מקדימים, והשם הטוב ירחם עלינו ויהפוך לנו את החודשים של החורבן לחודשי שמחה וששון בבנין בית מקדשינו שיבנה במהרה בימינו ע"י משיח צדקינו וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מלכים פרק יא) שהמשיח הוא יבנה את בית המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויתמלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ברחמים גדולים ובחסדים מגולים אמן ואמן.

כְּפִינֵי הַיָּיִם

זאת חקת התורה (יט, ב)

דהנה התורה הוא מרפא לכל. ולכאורה אסור להתרפאות בדברי תורה, אלא שהענין הוא כך שהרשימה הנשאת באדם והקדושה שנרשם בו על ידי לימוד התורה על ידו יכול האדם הזה לרפאות חולים, זהו זאת חקת מלשון חקיקה הוא רשימה הנשאת באדם מהתורה. אבל באיזה אופן יהיה לימוד התורה שיורשם בו קדושה זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד) פירוש שימסור נפשו עליו בגודל אהבה ויראה כן יזכנו ה' הטוב ללמוד תורתו אמן.

נועם אלימלך

זאת חקת התורה (יט, ב) שהיא שקולה כנגד כל התורה, דאיתא (זח"א רב, א) דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא, ופרשת פרה יש בה כח זה שעל ידי קריאת פרשה זו פועל בלב שיוחקו כל הדברי תורה ולהטיר מכל טומאות היצר הרע.

פרי צדיק

זאת חקת התורה (יט, ב) הנה רש"י ז"ל מביא לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מצוה הוא זאת, לפיכך כתב בה חוקה, ונראה מזה כי המצוה שהשטן מונה לקרר הנפש שנקראת בשם חוקה, ולמה באמת מונין דוקא על זה המצוה, ונוכל לומר לפי שהיא מטהרת טמאים, והמה החיצונים מרגישים בזה לכך רוצים לקרר הבריות, והקב"ה הסתיר טעם המצוה כדי לקיים הבחירה חה לשון מונין כי אוחז באנשים חשובים אשר נמנים במנין והבן.

אגרות שומרי אמונים

זאת חוקת התורה וגו' אדם כי ימות באהל

כידוע שנפילה נקראת מיתה, וכמו כן "רשעים בחייהם נקראים מתים" (ברכות יח, ב), וכוונת הפסוק שבאם אדם רשע יושב על מקום מסויים גורם ע"י זה כי כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא, - שנטמאת מחשבתו ועלול להכשל, ועל כן הקדימה התורה עצה "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר" שישנן איזה מסכתא בעל פה, ובזה האופן יוכל ללמוד בכל מקום בואו, ואמרו חז"ל (סוטה כא, ב) כי תורה מגני ומצלי לשמור על האדם מכל רע, ובכך יקדש את המקום וינצל, ויציל אחרים שלא יחזקו שם.

חוקי חיים

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו (יט, טו)

"וכל כלי פתוח" שאינו שומר פיו ולשונו, "אשר אין" אין נטריקון נ'פשות א'ביונים י'ושיע (תהילים עב, יג) יתבונן צריך להושיע את הנפש שהיא עניה ודלה מול הגוף שמקבל תדיר את כל צרכיו, וממילא "צמיד פתיל עליו" יזהר לשמור ולנעול את פיו מלדבר רע.

ליקוטי ישועות משה

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון (כא כז)

ואמרו חז"ל אלו המושלים ביצרם ידוע שמי שהוא ממארי דחושבנא רוצה היצר להתגבר עליו בעצבות ח"ו, שזה גופא ג"כ עבירה גדולה ומגונה, לכן אם היצר רוצה לבלבל את האדם באמצע היום או בשעת עבודתו, ישיב לו כמובא בסה"ק ליקוטי אמרים שעכשיו אין את הזמן לתשובה שלזה צריך התבוננות ושעה מיוחדת וישב הדעת, עכשיו הזמן לעבוד באופן אחר בשמחה ובחיות עיי"ש ולזה רמזו חז"ל על כן יאמרו המושלים אלו שחיים בחשבון יאמרו למחשבות של הרהורי תשובה בעצבות בואו חשבון תבואו אלי בשעת חשבון כי אז צריך להתעצב על עבירות שעשה אבל לא עכשיו.

אדמוה"ז זי"ע - טהרת הקודש

עובדות חיים

ותמת שם מרים (כ, א)

מסופר על הרה"ק רבי אברהם מרדכי ה"אמרי אמת" מגור זיע"א שנפגש פעם עם רב אחד, ובישיחה ביניהם שאל הרב לשלומו של של חסיד פלוני שנפטר ימים אחדים קודם לכן. לא רצה הרבי להיות איש בשורה רעה ואמר, הוא זקוק לרחמים רבים. מיד לאחר שנפרד הרב מן הרבי ה"אמרי אמת" נודע לו שאותו חסיד כבר נפטר. חזר אל הרבי וטען, הכיצד אמר לי כבודו דבר שאינו אמת? ענה לו הרבי, גם המתים זקוקים לרחמים, וכי אין אנו אומרים שלוש פעמים ביום מחיה מתים ברחמים רבים?

שמעו נא המורים (כ, י)

אחד מגדולי העסקנים ישב פעם בסעודת מצווה בגרמניה עם הרפורמים מהרסי הדת וכיבדו אותו לזמן על הכוס. פתח ואמר: בדרך כלל אני מתחיל ב"מורי ורבותי נברך וכו'", אבל היות ולכם איני יכול לקרוא "רבותי", אשתמש בלשונכם שאתם מכריזים על עצמכם כעל מורי דרך ואומר "שמעו נא המורים..."

ותשת העדה" (כ, יא)

שאלו פעם את הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א, מפני מה שותים החסידים "ש"ש? השיב להם כי הם מברכים "שהכל נהיה בדברו" אמרו לו, אי משום כך הם יכולים לשתות מים, שאף עליהם מברכים שהכל, אמר להם הרבי, יהודים אשר יודעים "שהכל נהיה בדברו" של רבונו של עולם מגיע להם כוסית "ש"

נעימות החיים

ודברתם אל הסלע... והוצאת להם מים מן הסלע (כ, ח)

מעשה שסיפר הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, ששמע מפי הגאון רבי רפאל אלנקווא זצ"ל, כי פעם הגיע אל רבונו ה'אור החיים' הקדוש יהודי אחד מעשירי סאלי, ישועה שפורטש שמו, והתאונן על מקרה מצער אשר קרהו. לא מכבר רכש פרס גדול מישמעאלי, ושילם עליו טבין ותקילין, כי היו בו באותו פרס שני מעיינות מים זכים ומתוקים והוא סבר שיתעשר מממכרם, אך בקושי חלפו חודשיים ימים ושני המעיינות יבשו ואין בהם לחלוחית. ביקש האיש את ברכת רבונו, כי תשוב הנביעה למעיינות.

בינתיים, תוך כדי שהיה יושב במחיצת רבונו, נטל העשיר כד מים שעמד על השולחן, מזג לעצמו כוס מים ושתה לרוויה, אך על שתיית המים לצמא לא בירך 'שהכל' וגם 'בורא נפשות' לא אמר.

נענה רבינו ואמר: אכן נודע הדבר, כי מחמת שאינך מברך על שתיית המים, לא לפניה ולא לאחריה, אינך ראוי לברכת המעיינות. כל עוד והיו ברשות הישמעאלי, לא תבעו המים את עלבונם, אך כאשר זכו ובאו ברשותו של יהודי כשר, שמחו המים כי עומדת להתמלא משאלתם להיות קרובים למלכו של עולם, והלא מקרא מלא דיבר הכתוב 'ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה', 'בששון' ראשי תיבות: ב'רכות ש'תיים, ש'הכל ו'בורא נ'פשות, אזי יתקיים המשך הפסוק 'ממעייני הישועה'.

קיבל האיש על עצמו להקפיד לברך על המים, ואף את עצת רבינו קיבל להעמיד שומר שיפקח על כל יהודי השותה מן המעייני שיברך על המים לפני שתייתו ולאחריה. לאחר עשרים וארבע שעות שבה נביעת המים במעיינות. (נר המערבי עמ' קמו)

מעבר עם רכב כנגד המתפללים

אגב, עיין בשו"ת בצל החכמה (ו, ל) דחילק בין אם מתפלל במעבר לרבים "חוץ לביהכ"נ" במקום שרבים עוברים שם, דאז מותר לעבור לפניו כיון שדרך זה עומד למעבר רבים לצרכם ולא להתפלל שם. אך אם מתפלל "בביהכ"נ" אף שעומד במעבר לרבים אסור לעבור לפניו, מפני שכאשר נבנה הביהכ"נ נבנה על דעת המתפללים וזה עיקרו של ביהכ"נ, עיי"ש. ויל"ע טובא בדבריו. אך וודאי שאצלנו מיירי במקום מעבר רבים שלא על דעת נעשה, אין לאסור לעבור לפני המתפלל.¹ ונראה כי אם הגיע רכב לחנות (או רוצה לצאת מהחניה) והמתפלל נמצא כעת בתפילת שמונה עשרה, דשרי למתפלל לזוז מעט, דהרי כתב המגן אברהם (צו, סק"ג) בשם ספר חסידים: "נפל ספר לפניו על הארץ ואינו יכול לכוין מפני זה מותר להגביהו כשיסיים הברכה" וכן פסקו המשנה ברורה (צו, ז), שולחן ערוך הרב (צו, ג), חיי אדם (כלל כב, ז) והקיצור שולחן ערוך (יח, ט). וכתב בשולחן הטהור דבדבר המבטל כוונתו יכול לילך. וכן, מצינו (חיי-אדם כה, ט. משנה-ברורה קד, סק"ב) שהתירו לאדם לילך באמצע תפילת שמונה עשרה כשמסופק בדין התפילה (בשביל לעיין בספר) או בשביל להביא סידור (כגון שנזכר שלא יודע על הניסים. עיין שו"ת באר משה ג, יג), היינו בכדי שיוכל להמשיך את תפילתו. וכן מצינו לגבי ילד קטן שמפריע למתפללים באמצע התפילה, שקיימת חובה על אביו לעשות הכל בכדי למנוע מבנו להפריע לריכוז המתפללים (עיין בשערי תשובה קד, סק"ד). וכ"פ הבן איש חי (פרשת משפטים אות ז) דה"ה בכל דבר המפריע לו בתפילה, יזוז. ועיין עוד בשו"ת שלמת חיים (קיז) שהתיר לעבור מקום באמצע התפילה כשיש אנשים המפריעים לו להתפלל. וע"ע בשו"ת שפתי נבונים (א, ע).

וכתב לי בזה בעל שו"ת דברות אליהו, בהאי לישנא:

איתא בגמרא ברכות (לא, ב) אני האשה הנצבת עמך בזה. מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל. ופרש"י שם הנצבת עמך משמע שאף הוא היה בעמידה. ונפסק בשו"ע (או"ח קב): אסור לישב בתוך ארבע אמות של מתפלל בין מלפניו בין מן הצדדין צריך להרחיק ארבע אמות וכו' ויש מי שאומר דהנ"מ מן הצד אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור אפילו עוסק בק"ש. ובסעיף ג' כתב, אם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו אינו צריך לקום שהרי זה בא בגבולו, ע"כ. וכתב הבאר היטב (סק"ה) דדקא בבית, אבל בבית כנסת צריך לקום דהוא מקום מיוחד לבני אדם. ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר ישב תחלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום. ובסעיף ד': אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא לפניהם אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. ועיין עוד בבן איש חי (ש"א פרשת יתרו ו-ח). הרי מבואר בשו"ע שאם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו, היושב אינו צריך לקום. וא"כ המתפלל בא בגבולו ולכן יוכל לעבור לפניו. המורם מהאמור: המתפללים בחניה מקום שאינו מיוחד לתפילה, רשאי הנגה לעבור עם רכבו לפני המתפללים שהם באו לגבולו. **העולה לדינא:** במקומות בהם מתפללים בשטח פתוח ע"פ הוראות משרד הבריאות, אין להתפלל במקום שרכבים נכנסים ויוצאים. ואם אדם נעמד והתפלל שם, מותר לבעל הרכב להיכנס ולצאת עם מכוניתו מהחניה. לכן על המתפללים לתכנן היטב מהו המיקום הטוב ביותר לכלל שלא יופרעו בתפילה. והטוב ביותר להגיע בזה לעצה אחת עם כל השכנים. (עכ"ל).

בפרשתנו פרשת חוקת (במדבר י"ט, ב) כתוב: זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר

חשבתי רמז נאה ב"ה שהנה "חקת" ראשי תיבות [בהיפוך]: "ת'ורת ק'ורונה ח'זק", רמז שעל ידי הקורונה התרבה חזק מאד הלכות חדשות שהתחדשו בענין הקורונה.

הנה בימים שבתי הכנסיות היו שוממים עקב התפשטות הנגיף. במקומות רבים התפללו בשטח פתוח ע"פ הוראות משרד הבריאות (תפילה בשטח פתוח עם מסכה, מרחק אחד מן השני וכן כמות מצומצמת של אנשים). עקב כך, במקומות רבים התפללו בחניות בכניסה לבניין או בחצרות המשותפות או שנעמדו בכניסה החיצונית לבניין וכדו'. והשאלה, האם בשעת תפילה זו, מותר לעבור לפני המתפללים עם רכב.

והגאון הנפלא רבי אלחנן פרינץ שליט"א כתב וזה לשונו: הגמרא במסכת ברכות (כז, א) אומרת שאסור לעבור כנגד המתפלל. מצינו מספר טעמים מדוע אסור לעבור כנגד המתפלל.

הטעם הראשון הינו משום דהשכינה נמצאת כנגד המתפלל וקיים איסור להפסיק בינו ובין השכינה. והכי כתבו הח"י אדם (כלל כו, ג), הט"ז (קב, סק"ג), המשנה ברורה (קב, סקט"ו), הביאור הלכה (קב ד"ה 'אסור'). וע"ע בבן איש חי (פרשת ויחי אות י) ובקיצור שולחן ערוך (יח, כא).

הטעם השני הוא דעל ידי שעובר לפני המתפלל הוא מבטל את כוונתו בעת התפילה ומוציאו מריכוז. והכי כתבו המגן אברהם (קב, סק"ו), המשנה ברורה (קב, סקט"ו) והביאור הלכה (קב ד"ה 'אסור' בשם המאמר מרדכי). אלא דיל"ע, דהרי מובא בטור (קא) וברמ"א (קא, א) דקרוב הדבר שלא מכוונים, וממילא היה מקום להתיר מטעם זה. וע"ע בטעם זה שאין מכוונים בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח) ובארחות חיים (קב) במה שהביא בשם ספר מאורי אור (קנט, ב). ומטעם זה, החפץ לכוון יעצום עיניו. וע"ע בשו"ת מעט מים (א) ובשו"ת ישכיל עבדי (ח, ג בהשמטות).

הטעם השלישי הוא דאין להפסיק בין המתפלל לכותל (בתוך ד' אמות) כמבואר בגמרא בברכות (ה, ב) ונפסק בשולחן ערוך (צ, כא), היינו מצד זהירות התפילה. והכי כתב הלבוש (קב, ד), וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח).

הטעם רביעי מובא בט"ז, והוא שהמקום בו עומד ומתפלל הוא אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ולפיכך צריך לנהוג באותו מקום (באותם ד' אמות) כבוד. ונראה כי לפי טעם זה אין בעיה לרכבים להיכנס ולצאת בשעת התפילה, דהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו (עיין פסחים צ, א). וכן מצינו בגמרא במסכת סנהדרין (מז, ב) דקבר המזיק את הרבים מותר לפנותו, ואינו תופס מקומו. וכ"פ בשולחן ערוך (יורה-דעה שסד, ה). עפ"י ומצינו דמי שמתפלל במעבר שרי לעבור לפניו דעומד במקום שאסור לו, והכי איתא בדעת תורה למהרש"ם (קב, סק"ד), בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח) ובהליכות שלמה (תפילה ט, לו), ועיי"ש (הערה נד) דראוי להחמיר בזה לכתחילה (אם לא במקום הצורך). וע"ע בגאות דשא (לח).

לפי דברינו עולה דאם הרכב נכנס בתוך ד' אמות של המתפלל, לטעם הראשון והשלישי, יש מקום להחמיר. אולם נראה לי (ע"פ טעם ד) כי אם לא סיכמו עם הדיירים והתושבים את השעות שמתפללים שם ובקשו רשותם, יוכלו אנשי הרכבים להיכנס ולצאת בשעות אלו, דאין אדם יכול להזיק לרבים ולעמוד במעבר המשמש לרשותם (וע"ע בקובץ מנורה ח"י). ואחד הדברים שהאדם נמדד הוא בהתחשבותו עם הזולת. ולכן וודאי דהמתפללים צריך לחשוב באיזו מיקום התפילה לא תפריע לשאר השכנים.

וביאר בעל שו"ת דברי בנייהו (במכתבו אלי) דהוי כבור ברשות הרבים, שמותר לעבור מלפניו, כמו שהתירו לכהן כשרוצה לברך ברכת כהנים ויש אנשים שמתפללים שמותר לו לעבור (וע"ע בספר תורת חיים סופר קב אות י. בשו"ת מנחת-יצחק ח, י. בספר תפילה כהלכתה יד, לו. בשו"ת דברי בנייהו ו, י).

אחים יקרים! יש לכם שמחה, אזכרה וכו'
תרמו בעין יפה וקחו חלק בהפצת המעיינות של
מרכז התורני "אמונת חיים"
רח' דב גור 20 אשדוד טל. 08-8659931
כתובת לתגובות ולקבלת הגליון
במייל: 3118494@gmail.com